

Hans Hermann Henrix (Cáchy):

Kardinál Miloslav Vlk – osobnost evropského formátu a biskup sjednocování

Ten, který dal jméno dnes propůjčované kulturní ceně a její první nositel mají každý svůj vlastní vztah k CÁCHÁM. Císař Karel IV. (1316-1378) viděl v CÁCHÁCH významné náboženské a politické místo, viděl ho jako korunovační město, jako místo památky a uctívání Karla Velikého. Jako i centrální místo poutí tehdejší říše, což vyjadřoval vícerými návštěvami a finančními dary. Jeho korunovace s usednutím na trůn Karla Velikého, dne 25. července 1349, byla bez jakýchkoliv pochybností nejvyšší bodem tohoto vztahu k CÁCHÁM, v Praze narozeného a též zemřelého velikého císaře pozdního středověku.

Kardinál Miloslav Vlk, jako dlouholetý strážce pražského hrobu sv. Vojtěcha, má k CÁCHÁM jako k místu jeho nejstaršího uctívání skoro poloúřední vztah. Označuje Karla Velikého jako ukazatele cesty v politice a organizaci Evropy, což zaručuje kvalitu vztahů mezi Prahou a CÁCHAMI založených Karlem IV. To vše nejen proto, že osobně stál na začátku vzniku kulturních kontaktů mezi občankami a občany obou měst, ale že i pokračoval po roce 1994 v úloze cÁŠSKÉHO biskupa Klause Hemmerleho (1928-1994) (viz níže). Tuto cenu, pojmenovanou po císaři Karlu IV., dostává kardinál Miloslav Vlk tady v CÁCHÁCH právě ve výroční den korunovace Karla IV., jež tu byl před 661 lety korunován.

Dřívější životní cesta kardinála Miloslava Vlka se v žádném případě nepodobá a nenajdeme k ní žádnou analogii v biografii Karla IV. Kardinál Vlk se narodil 17. května 1932 v Líšnici, v jižních Čechách. Vyrůstal ve vesnickém prostředí. Od raného dětství pomáhal v hospodářství svých rodičů. Jako mladý se cítil oslovovan plakatem v domovské farnosti s napsaným: „Chceš být také knězem?“ Ale jeho snem bylo stát se pilotem. O svém dětství ve válečných letech se zmiňuje málo. Ve 20 letech maturoval na Jirsíkově Gymnáziu v Českých Budějovicích a realizaci kněžského povolání, ač byl pro ně pevně rozhodnut, vědomě odložil. Proč ho odložil, to vyžaduje vynést důvod na světlo Boží, jelikož je určitým základem jeho nezaměnitelné životní cesty pod kuratelou komunistického režimu.

Sám o tom podává informace: „Komunismus chtěl konání církve oklestit na administrativní bázi. On jednoduše sesadil biskupy. Na jejich místa jmenoval kompromitované kněze. Ty mohl kontrolovat a jejich ustanovením zničit důvěru lidí v církve. Právě komunismus paradoxně řídil vzdělávání a výchovu kněží. Místo diecézních seminářů založil jeden státní seminář. Biskupové řekli kandidátům kněžství, ať do nich nevstupují, předpokládali totiž, že komunismus zůstane jen krátkou přechodnou dobu u moci. „Proto jsem do tohoto semináře v 50-tých letech nevstoupil. Musel jsem čekat dlouhých 12 let, než jsem se stal seminaristou“. Ukazuje odhodlanost a stálost Vlka jako mladého člověka, který jeden rok po maturitě pracuje v továrně na stroje a pak absolvuje dvouletou povinnou vojenskou službu. V této odhodlanosti nevyrostla ani tvrdohlavost, ani hořkost, které mohou životní cestu brzdit. Naopak mladý Vlk studoval – jak jednou později řekl, - „abych se udržel duševně čilý“ – od roku 1955 studoval na Karlově univerzitě archivnictví. Roku 1960 promoval a pracoval 4 roky v jihočeských archivech a městském archivu v Českých Budějovicích. Jeho odborné a intelektuální kompetence mu rychle dovolily stát se autorem odborných příspěvků do různých časopisů.

Tento jeho odborný úspěch ho ale neodradil od jeho povolání. Neoblomný komunistický režim československých 50-tých let se trochu uvolnil, takže v roce 1964 mohl opustit práci archiváře a se souhlasem jeho internovaných biskupů začal

studovat na Teologické fakultě v Litoměřicích. Tento krok byl nepřímou inspirující pro církve za železnou oponou, něco jako dobrý pocit z nalezené skuliny k těm, kteří byli za ní izolováni v době právě probíhajícího II. Vatikánského koncilu. Bylo to nutkání cosi konat. Říká: „Ještě dnes cítím vlastní studium teologie v těchto letech jako „cestovní horečku“. Studium se mu ale stalo tvrdou školou, protože seminář byl ještě v rukou komunistů. Byl tam pracovník ministerstva jako „sekretář“. Rektor a spirituál byli lidé poslušní režimu, což muselo seminaristy velmi hluboce rušit: „K nim jsme nemohli mít žádnou důvěru, proto jsme tam byli, jak se říká, na vlastní velké nebezpečí. Nakonec bylo důležité, že jsme se nemuseli opírat o žádné struktury a také žádné osoby. Skrze tuto situaci byl formován náš vztah k Bohu tak, že naše důvěra platila jen Bohu. Naším rektorem a spirituálem byl Kristus. Mezi námi byli opravdu i špiclové.

Ve srovnání k studijní době v Litoměřicích se mi zdá vlastní studium teologie ve stejném čase ve Frankfurtu, Innsbrucku a Münsteru mimo jiné u Karla Rahnera, Johanna Baptisty Metzke či Waltra Kaspera jako čas bezstarostného občanství. Po projití touto tvrdou školou byl Miloslav Vlk – v době Pražského jara 1968, když už mu bylo 36 let – vysvěcen na kněze a stal se sekretářem budějovického biskupa Josefa Hloucha. Ale tajná státní policie na něj nezapomněla. Jako mladý kněz oslovoval mladé lidi, kteří od něj dostávali povzbuzení a odvahu. Bylo nutné opustit České Budějovice a sloužit ve farnosti na Šumavě. Od 1972 se stal farářem a působil moudře takovým způsobem, který považoval komunistický režim jako velmi nebezpečný. V roce 1978 mu byl odebrán státní souhlas k vykonávání kněžského povolání. Kněz Miloslav Vlk se stal prostým občanem, který žil do roku 1988 v Praze. Prvních osm let myl v centru Prahy okna. Úspěšný, režimem shledaný však jako nebezpečný, farář se tak ocitl v bizarním ghettu umývačů oken v Praze. Jak násilné bylo toto přerušování jeho životních plánů, jak velké pokušení k rezignaci!

A jak vidí sám kardinál Vlk tato léta? Když „jsem v době komunismu žil jako umývač oken, ... (žil jsem toto přijaté nebezpečí jako objetí Ježíše opuštěného a ukřižovaného), prožil jsem něco vskutku velice krásného: cítil jsem to přesně tak, jako kdybych se schoval pod velkou skálou a okolo mě řádila vichřice. Cítil jsem se chráněn, byl jsem klidný, byl jsem pokojný. Když se během vichřice sedí pod velkou skálou, pociťujete, že jste chráněn: Mně se nemůže nic stát. To je velmi hluboká zkušenost i bolesti, nebezpečí, smrti se takto postavit. I tam, kde by se dala očekávat jen sklíčenost a zastrašenost a skoro nevyhnutelná rezignace, lze zažít pocit ochrany a stále rostoucí pokojnou a sílící odvahu k tomu, být tajně pastorálně činný.

Nakonec mohl pracovat občan Vlk od roku 1986 do 1988 v podnikovém archivu Československé státní banky v Praze.

Člověk Miloslav Vlk ve zkoušce dospělosti obstál. 1. ledna 1989 dostal zpět povolení být činným jako kněz a farář. Zároveň v této respektované pozici prožil změny v roce 1989. Činil to s hlubokou zralostí. Vědělo o tom i jeho vnitřní já. „Abych mohl dozrát, musím se otevřít druhým. Ke svému dozrání potřebuji druhé“. To i přesto není pro něj, jenž se musel v době, kdy byl v semináři, před otevřeností druhých chránit, pouhá deklamace, ale zkušenost z dob komunismu, celé tvrdé školy nedůvěry a celé doby izolace v ghettu umývačů oken. Spojuje svou zkušenost zvláště s hnutím Fokolare, jehož spiritualitu v letech komunismu s ostatními knězi žil. Dnes má toto duchovní společenství, založené v roce 1943 Italkou Chiarou Lubichovou a praktikující zbožnost a jednotu, víc než 140 000 členů ze 182 zemí. Jejich společné biblické motto pochází z Ježíšovy modlitby: „...aby všichni byli jedno...“ (Jan 17, 20f). Jeho členové se snaží o přijímání v každodenním životě a chtějí žít Evangelium jako pramen životního stylu v obapolném přijímání a vzájemném porozumění.

K pochopení duchovního společenství kardinál Vlk slovy uvádí: „Láska není jen odplata lásky druhých“; „Láska Boží nemyslí na sebe, ale vidí druhé ... a to je celé, to je vše bez jakýchkoliv postranních myšlenek“. Z tohoto břitkého pohledu by mohl být kardinál Vlk viděn ve věčné blízkosti židovského filozofa Emmanuela Levinase, který též tak hluboce a základně přemýšlel o odpovědnosti k druhým a v lásce viděl striktní asymetrii: „Jsem rukojmím pro druhého. Být rukojmím pro druhého je drsné a tvrdé pojmenování Lásky.“ To je Láska jdoucí přes všechny rozměry člověka jako občana, jdoucí k člověku jako takovému. V duchovně příbuzné spiritualitě hnutí Fokolare dosáhl Miloslav Vlk 14. února 1990 ustanovení českobudějovickým biskupem od papeže Jana Pavla II. Tak byl 31. března 1990 vysvěcen na biskupa. Není tedy divu, že i on, jako před 15 lety cášský biskup Klaus Hemmerle se rozhodl pro motto podle Jana 17,21: „Aby všichni byli jedno“ – „Ut omnes unum sint“ – „Alle sollen eins sein“. Stejně motto si ponechal, když byl skoro na den, 27. března 1991, ustanoven Arcibiskupem pražským a 1. června 1991 převzal vedení arcidiecéze od svého předchůdce kardinála Františka Tomáška. Brzy nato byl zvolen předsedou biskupské konference. Papež Jan Pavel II. ho jmenoval 26. listopadu 1994 kardinálem. Jako pražský arcibiskup zastával od 1993 do 2001 úřad předsedy Rady evropských biskupských konferencí. Těšil se nejvyšší úctě u svých biskupských bratrů i u evropské veřejnosti. V této funkci působí pro vzájemné pochopení v evropské církvi na poli duchovní a kulturní jednoty. Jeho vztah k Cáchám roste, když po smrti cášského biskupa Klause Hammerleho (23. ledna 1994) pokračoval v úloze moderátora biskupů, kteří patří k hnutí Fokolare. Shromažďuje pravidelně nejen biskupy katolické církve, což ho vede do Thajska, Egypta, Kamerunu nebo Latinské Ameriky, ale zve k podzimním setkáním biskupy různých církví k duchovním, osobním a kulturním výměnám.

Tento biskup evropského rozměru je také velkým ekumenikem. Evropa a ekumenismus mu leží na srdci také po tom, co o Velikonoční sobotu, 10. dubna 2010, předal vedení Pražské arcidiecéze svému nástupci Dominiku Dukovi.

Co je nejvíc charakteristické ze společných setkání u kardinála Vlka a co je zvláštní v jeho svědectvích? Když jste ho navštívili v arcibiskupském paláci v Praze na Pražském hradě, tak vás jako návštěvníky přijímal přátelsky a s pozornou zdrženlivostí. Pozval vás k malému stolu a byl zcela otevřený pro rozhovor. V otevřenosti volného rozhovoru vystupují zkušenosti a sentence velké moudrosti. Potvrzují to i malé citáty z rozhovoru s pražským politologem Rudolfem Kučerou:

„Pravda bez Lásky může vést k nespravedlnosti“; „Historie nenávistí ještě není za námi“; „V Evropě se dnes neumírá hladu, ale umírá na nedostatek Lásky“; Ve vztahu církve a státu „jde o kooperaci dvou nezávislých organizmů ... Ze strany církve je důležité pochopit, že chtít sloužit ve skutečnosti znamená, nechtít ... vládnout“; „Náboženství nelze předávat skrze informace, ale skrze formaci“; „Evropa není jen geografický pojem, ale je to pojem daleko více filosofický, náboženský a především kulturní“; „Jsem hluboce přesvědčen, že Evropa i přes dnešní problémy zůstane křesťanská, stále se obnovující“.

Takové přesvědčení dosvědčuje profilovaná osobnost evropského prostoru a formátu. Vlastní katoličtí tradicionalisté ho kritizují jako liberálního modernistu. Liberální volnomyšlenkáři ho nazývají konzervativním zpátečníkem. Přes toto současné jeho označování je kardinál Vlk posuzován jako ten, který zaujímal jasnou pozici na sporné otázky. To platí uvnitř církve jako i v prostoru mimo ní. Jeho pověst jako biskupa II. Vatikánského koncilu se potvrzuje a měla vliv a na teologické klima na Pražské Karlově univerzitě. Tam tehdy platilo, že Teologická fakulta v 90-tých

letech je baštou tradicionalismu. Zakazovalo se, aby na ní teologii studovali laici. Když ale přišel pokus o zavedení předkoncilního programu pro teologické studium, odvolal kardinál Vlk v roce 2002, po mnoha pokusech najít řešení, odpovědného děkana této fakulty a odebral mu povolení k výuce. Svůj jasný postoj a názor prokázal též, když v roce 2007 ostře kritizoval existenci pravicového extremismu a nepřátelských tendencí. K výročí „Křišťálové noci“, ve výroční den, kdy se uskutečnil pogrom, plánovali tito extremisté pochod židovskou čtvrtí v Praze. Touto bdělostí k nebezpečí antisemitismu protestoval prohlášením proti židovskému nepřátelství z prostoru českých Lefebvrových příznivců a proti zrušení exkomunikace čtyř světících biskupů Pius-Bruderschaft z ledna 2009. Protestoval proti novému postoji proti židovství skrze toto vatikánským koncillem vyloučené společenství. Ve své svobodomyšlné přímosti se nikdy kontroverzi s českými politiky nevyhýbal, což připomíná protějšek biblických proroků ke králům Izraele. Tak diskutoval o Velikonocích 1997 v české televizi s tehdejším premiérem a dnešním prezidentem Václavem Klausem o různých problémech společnosti. V této diskuzi říkal kardinál Vlk, „že je nutná transformace srdcí“. Premiér Klaus „odvětil, že žádnou transformaci srdcí nezná a že si myslí, že volný trh sám změní etiku a myšlení společnosti“. Jaký je to omyl, to nám dokazuje současná hospodářská a finanční krize.

Něco prorockého má také jeho nasazení pro vzájemné pochopení a jednotu mezi církvemi a národy, ale také mezi církví a státem. Ještě v posledních týdnech svého arcibiskupského úřadu si našel čas, aby navštívil Husův rodný dům v Husinci a tím znova potvrdil svou snahu o dobré vztahy mezi církvemi. Na začátku svého arcibiskupského úřadu vytvořil komisi, která měla zhodnotit Jana Husa (1370-1415) jako reformátora, aby těžké historické břímě v mezikonfesionální, ale také v naší vnitřní církvi, mohlo dojít k lepšímu vzájemnému pochopení, a mohlo být zpracováno. Bylo pro něj bolestivé, že již od 50-tých let doutnajícím konflikt o vlastnictví pražské katedrály sv. Víta, musel nevyřešen předat svému nástupci. V jednom rozhovoru během pobytu v Jeruzalémě mluvil s odzbrojeným pochopením: „Diecéze bez katedrály je diecéze bez srdce.“ Svatovítský dóm je důležitým místem korunovací a hrobek českých vladařů, je sídlem pražských arcibiskupů, ale i „Centrem církve“. Se sebevědomím k tomu přistupoval: „Korunovali jsme tu krále. Arcibiskup, který korunuje krále, nemůže být jeho podnájemník.“

Pouť do Jeruzaléma 2010, krátce po předání vedení arcidiecéze svému nástupci, komentuje nepřímou jako plné vlastní pochopení se jako kardinála, tak i jako základní pochopení pro Evropu. Ne bez hrdosti příležitostně odkazuje na to, že pro něj jako kardinála znamená mnoho, že jeho statutárním kostelem v Římě je Kostel sv. Kříže Jeruzalémského, ...tak uzavřel svůj arcibiskupský úřad pobytem v Jeruzalémě. Jeruzalém má základní význam pro jeho pochopení Evropy jako takové. Vidí Evropu, jak stojí na třech sloupech: na řecké filosofii, na římském právu a křesťanském poselství. Křesťanské poselství má pro něj hebrejský původ, jak bez rozpaků říká: Tak se rozumí, že on jako Evropan vedle Atén a Říma si ctí stejně Jeruzaléma jako základních kořenů Evropy. Středem této kulturní úcty je určitě osobní biskupův vztah k Jeruzalému jako k městu Davidovu, jako k městu utrpení a umučení Ježíše z Nazaretu a jako původní místo církve v seslání svatého Ducha.

Tento kulturní a náboženský pohled je otevřen pro velký prostor a stává se určitě základním pochopením křesťanské víry, která se pokouší potvrdit Evangelium jako životní styl obapolného přijímání a vzájemného pochopení. Přijímání a pochopení připomíná a hlavně praktikuje kardinál Vlk zvláště a důrazně v česko-německých

vztazích. Již mnoho let před současným procesem otevření se české veřejnosti, vstoupil do diskuze k důsledkům konce 2. světové války, o osudu Sudetských Němců. Diskutuje k tomu, že historické události a důsledky války nejsou dostatečně zpracovány, tyto nedostatky připisuje mimo jiné také projevům komunismu. Překonání předsudků je pro něj postoj oboustranného odpuštění, uznání pohledu druhé strany. Pro česko-německé vztahy se snaží další dobré věci získat službou „Církve na obou stranách“, v ní probouzí to, aby pokračovala připravenost a schopnost odpuštění a usmíření. Biskupové obou církví si vyměnili roku 1990 poselství usmíření. Možná se nacházíme na začátku procesu oboustranné diskuze dopadu, jak tenkrát začínajícího oboustranného církevního snažení o přijetí a pochopení vztahů našich národů, tak i dopadu návštěvy papeže Benedikta XVI. v září 2009 v České republice. Návštěvu německého papeže prožil kardinál Vlk skoro jako zázrak; v republice, která platí jako velmi sekularizovaná a kde se můžete setkat ještě s protiněmeckými pocity, byl papež všude velmi pozitivně přijímán ... , nejen od věřících, ale i veřejností a i politiky.

Udělení Kulturní ceny Karla IV. prokazuje úctu prvnímu nositeli – osobnosti evropského formátu a úrovně, „Muži srdce“, jak ho nazývají katolíci Pražské arcidiecéze. Předsedkyni a jury kulturního spolku Cáchy-Praha lze k jejich rozhodnutí jen gratulovat. Je to rozhodnutí inteligentní a činností i osobností nositele ceny nejlépe doloženo. Karel IV. by neměl v něm žádného jednoduše poddajného biskupa, ale kněze srdečnosti a rozhodné víry. Pokud by to císař akceptoval, pak by potkal ve svém protějšku - v biskupovi – kapacitu kapacit.

Přejeme kardinálovi Vlkovi ještě dlouhý čas působení ve prospěch společenství mezi lidmi a národy. Tím přejmeme Boží požehnání pro vztahy mezi Cáchami a Prahou a jejich občankami a občany.

S hlubokou vděčností gratuluji, Vaše Eminence!

Překlad do češtiny: Helena Raifová (Kladno)